# BO‘LAJAK PEDAGOGLARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV METODLARNING ROLI

**Xoliqova Matluba Mardon qizi**
Samarqand davlat pedagogika instituti assistenti
xoliqovamatluba5@gmail.com

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida kommunikativ metodlarning pedagogik ahamiyati va amaliy imkoniyatlari tahlil qilingan. Ta’lim jarayonida kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarning talabalarda muloqot madaniyati, ijodiy va tanqidiy fikrlash, jamoada ishlash hamda kasbiy faoliyatga oid ko‘nikmalarni shakllantirishdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, interfaol metodlar, dialogik ta’lim, muammoli vaziyatlar va hamkorlikka asoslangan texnologiyalarning bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini oshirishdagi samaradorligi ochib berilgan.

**Kalit so‘zlar:** kasbiy kompetensiya, kommunikativ metodlar, bo‘lajak pedagog, pedagogik ta’lim, kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar, pedagogik muloqot, ta’lim samaradorligi.

**Аннотация.** В данной статье анализируются педагогическая значимость и практические возможности коммуникативных методов в процессе развития профессиональной компетенции будущих педагогов. Освещена роль занятий, организованных на основе коммуникативного подхода в образовательном процессе, в формировании у студентов культуры общения, творческого и критического мышления, навыков работы в команде и профессиональной деятельности. Также раскрыта эффективность интерактивных методов, диалогического обучения, проблемных ситуаций и технологий, основанных на сотрудничестве, в повышении профессиональной подготовки будущих педагогов.

**Ключевые слова:** профессиональная компетенция, коммуникативные методы, будущий педагог, педагогическое образование, коммуникативный

подход, интерактивные методы, педагогическое общение, эффективность образования.

Abstract. This article analyzes the pedagogical significance and practical possibilities of communicative methods in the process of developing the professional competence of future educators. The role of classes organized on the basis of a communicative approach in the educational process in the formation of students' communication culture, creative and critical thinking, teamwork and professional skills is highlighted. Additionally, the effectiveness of interactive methods, dialogic learning, problem-based situations, and collaborative technologies in enhancing the professional training of future educators is revealed.

**Key words:** professional competence, communicative methods, future teacher, pedagogical education, communicative approach, interactive methods, pedagogical communication, educational effectiveness.

Bugungi kunda dunyo ta’lim tizimida yuz berayotgan integratsion jarayonlar, raqamli texnologiyalar rivoji hamda kompetensiyaviy yondashuvning keng joriy etilishi pedagog kadrlarni tayyorlash mazmunini yangicha yondashuv asosida tashkil etishni talab qilmoqda. Zamonaviy pedagogdan faqat nazariy bilim emas, balki o‘quvchilar bilan samarali muloqot olib borish, pedagogik vaziyatlarni to‘g‘ri tahlil qilish, innovatsion texnologiyalarni qo‘llash va ta’lim jarayonida kommunikativ hamkorlikni yo‘lga qo‘yish kabi kasbiy kompetensiyalar ham talab etiladi. Shu jihatdan bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda kommunikativ metodlardan foydalanish dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

Ta’lim jarayonida kommunikativ kompetensiyaning shakllanganligi pedagogning kasbiy faoliyat samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Chunki pedagogik faoliyatning markazida muloqot jarayoni turadi. O‘qituvchining o‘quvchilar bilan erkin va samarali kommunikatsiya o‘rnatishi, ularning fikrini tinglay olishi, muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri yechim topa bilishi ta’lim sifati va samaradorligini oshiradi. Shu sababli oliy pedagogik ta’lim tizimida kommunikativ yondashuv asosida o‘qitish metodlarini qo‘llashga ehtiyoj ortib bormoqda.

Kommunikativ metodlar talabalarning nutqiy faolligini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, ijodiy yondashuvni shakllantirish hamda jamoada ishlash kompetensiyalarini takomillashtirishga xizmat qiladi. Shuningdek, xalqaro ta’lim standartlari va baholash dasturlarida ham kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish ustuvor yo‘nalish sifatida e’tirof etilmoqda. Bu esa pedagogik ta’lim tizimida an’anaviy yondashuvlardan voz kechib, innovatsion va kommunikativ metodlarni keng joriy etishni taqozo etadi. Amaliyotda esa ayrim hollarda talabalarning kommunikativ faolligini rivojlantirishga yetarli e’tibor qaratilmayotgani mazkur muammoning dolzarbligini yanada oshiradi.

Bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish zamonaviy pedagogik ta’limning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki bugungi globallashuv va raqamlashtirish sharoitida pedagogdan nafaqat nazariy bilim, balki kommunikativ madaniyat, innovatsion fikrlash, pedagogik hamkorlikni tashkil etish hamda raqamli texnologiyalar bilan ishlash kompetensiyalari ham talab qilinmoqda.

Shu sababli oliy pedagogik ta’lim tizimida kommunikativ metodlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini oshirishda muhim pedagogik vosita sifatida e’tirof etilmoqda.

Kommunikativ metodlarning asosiy maqsadi talabalarning nutqiy faolligini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, pedagogik muloqot madaniyatini shakllantirish hamda ta’lim jarayonida faol hamkorlik muhitini yaratishdan iborat. Mazkur metodlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda talabalar ta’lim jarayonining faol subyekti sifatida ishtirok etib, o‘z fikrini erkin bayon qilish, muammolarni tahlil qilish va jamoada ishlash kompetensiyalarini egallaydi.

Tadqiqot davomida kommunikativ yondashuv asosida bir qator innovatsion metodlardan foydalanildi. Xususan, ***“Pedagogik networking”*** metodi talabalarning kasbiy muloqot doirasini kengaytirish va hamkorlik asosida ishlash kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qildi. Ushbu metod orqali talabalar kichik guruhlarda pedagogik loyihalar ustida ishladi, fikr almashdi va jamoaviy qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirdi. Natijada ularda kommunikativ hamkorlik va kasbiy moslashuvchanlik kompetensiyalari rivojlandi.

***“Interactive reflection”*** metodi asosida talabalar har bir mashg‘ulotdan so‘ng o‘z faoliyatini tahlil qildi hamda erishilgan natijalarni baholadi. Bu metod talabalarda refleksiv fikrlash, o‘z-o‘zini nazorat qilish va pedagogik faoliyatga tanqidiy yondashuv kompetensiyalarini rivojlantirdi. Ayniqsa, talabalar o‘z kamchiliklarini aniqlash va ularni bartaraf etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga o‘rgandi.

***“Creative dialogue”*** metodidan foydalanish talabalarning ijodiy va kommunikativ fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita bo‘ldi. Mashg‘ulotlarda talabalar pedagogik vaziyatlarni dramatizatsiya, erkin muloqot va improvizatsiya asosida tahlil qildi. Bu esa ularda tezkor fikrlash, kreativ yondashuv hamda pedagogik vaziyatlarda samarali kommunikatsiya olib borish ko‘nikmalarini shakllantirdi.

***“Microteaching”*** metodida talabalar qisqa muddatli dars fragmentlarini tashkil etdi va pedagogik faoliyatni amaliy jihatdan namoyish qildi. Mazkur metod bo‘lajak pedagoglarning darsni rejalashtirish, kommunikativ muhit yaratish, auditoriyani boshqarish va interfaol metodlardan foydalanish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qildi. Mashg‘ulotlardan keyin tashkil etilgan refleksiv tahlil jarayonida talabalar o‘z pedagogik faoliyatini baholash imkoniyatiga ega bo‘ldi.

***“Digital storytelling”*** metodi yordamida talabalar pedagogik mavzularni raqamli texnologiyalar asosida taqdim etdi. Ushbu metod talabalarning raqamli kompetensiyasi, kreativ tafakkuri va axborotni samarali yetkazish ko‘nikmalarini rivojlantirdi. Ayniqsa, video, prezentatsiya va multimedia vositalaridan foydalanish bo‘lajak pedagoglarning zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan ishlash kompetensiyasini oshirdi.

***“Peer learning”*** metodidan foydalanish esa talabalar o‘rtasida o‘zaro hamkorlik asosida bilim almashish muhitini yaratdi. Talabalar bir-biriga pedagogik mavzularni tushuntirish, muammolarni birgalikda hal qilish va o‘zaro maslahat berish orqali kommunikativ hamda ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirdi. Bu metod ularda hamkorlik, bag‘rikenglik va mas’uliyat hissini shakllantirdi. Shuningdek, ***“Simulation***

***classroom"*** metodi asosida real dars muhiti modellashtirildi. Talabalar o‘qituvchi va o‘quvchi rollarida ishtirok etib, pedagogik vaziyatlarni amaliy jihatdan boshqarishga harakat qildi. Ushbu metod bo‘lajak pedagoglarning kasbiy moslashuvchanligi, emotsional barqarorligi va pedagogik kommunikatsiya kompetensiyasini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, kommunikativ metodlar tizimli ravishda qo‘llanilganda talabalarning faolligi, motivatsiyasi va kasbiy kompetensiyasi barqaror ravishda o‘sib boradi. Ayniqsa, nazariy bilimlar bilan birga amaliy kommunikativ ko‘nikmalarning shakllanishi bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi.

Kommunikativ metodlar bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda innovatsion pedagogik vosita sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Ularni pedagogik ta’lim jarayoniga keng joriy etish bo‘lajak pedagoglarni zamonaviy ta’lim talablariga mos ravishda tayyorlash, ta’lim samaradorligini oshirish hamda raqobatbardosh mutaxassislarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda kommunikativ metodlardan foydalanish pedagogik ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta’lim muhiti pedagoglardan yuqori darajadagi kommunikativ madaniyat, kreativ fikrlash, innovatsion yondashuv hamda raqamli kompetensiyalarni talab qilayotgan bir sharoitda kommunikativ metodlar bo‘lajak pedagoglarni kasbiy faoliyatga sifatli tayyorlashda samarali pedagogik vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Tadqiqot natijalari kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar talabalarning pedagogik muloqot madaniyati, mustaqil va tanqidiy fikrlashi, refleksiv faoliyati hamda jamoada ishlash kompetensiyalarini sezilarli darajada rivojlantirishini ko‘rsatdi. Ayniqsa, “Creative dialogue”, “Microteaching”, “Digital storytelling”, “Peer learning”, “Simulation classroom” va “Interactive reflection” kabi innovatsion metodlar bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini kuchaytirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi aniqlandi.

Mazkur metodlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda talabalar pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, muammolarga innovatsion yechim topish, erkin muloqot olib borish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmalarini egalladi. Shu bilan birga, kommunikativ metodlar talabalarning kasbiy motivatsiyasini oshirib, ularni ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirdi. Natijada talabalarda liderlik, kommunikativ hamkorlik va pedagogik moslashuvchanlik kompetensiyalari shakllandi.

**Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:**

1. Ishmuhamedov R.J. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2023. – 224 b.

2. Tolipov O‘.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2022. – 260 b.

3. Muslimov N.A. Bo‘lajak kasb ta’limi o‘qituvchilarini kasbiy shakllantirish metodikasi. – Toshkent: “Fan”, 2023. – 312 b.

4. Sayidahmedov N.S. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021. – 198 b.

5. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: “Moliya”, 2022. – 240 b.

6. Xoliqov A.A. Pedagogik kompetensiyani rivojlantirishning nazariy asoslari // Pedagogik ta’lim. – 2024. – №3. – B. 41–48.

7. Yuldashev J.G. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida ta’lim samaradorligini oshirish. – Toshkent: “Ilm ziyo”, 2023. – 186 b.

8. Nurmatova D.R. Kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning innovatsion usullari // Xalq ta’limi. – 2024. – №5. – B. 77–83.